

בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות

מטרות הפעילות:

- התלמידים יכירו בזווית הייחודית שבה כל אדם תופס את המציאות ובמגבלות האובייקטיביות של תפיסה זו.
- התלמידים יתנסו ביצירת זווית חדשה וחיובית להסתכלות על מציאות קיימת.

מהלך הפעילות:

1. מאיזו זווית אתה מסתכל?
2. כיצד דנים משפט צדק קביעת כללים לבית-משפט
3. דנים לכף זכות
4. דנים לכף זכות - סדנה
5. סיכום - לדון לכף זכות

חלק א: מאיזו זווית אתה מסתכל?

מבחני רורשך

אוספים את הכיתה ומתחילים את הפעילות במבחני רורשך.

מראים לתלמידים את תמונות המבחן (נספח א'), ומבקשים שכל אחד, או לפחות רובם, יגידו מה הם רואים בתמונה. את התשובות ניתן ורצוי לרשום על הלוח בצורה מסודרת. לדוגמא, מתחת לכותרת "תמונה 1" רשמים את כל הפירושים שהועלו.

אפשרות נוספת: לבקש שכל אחד ילחש באוזן של המדריך מה הוא רואה, או לחילופין ירשום על דף (כך יתקבלו יותר תשובות, ולא יהיה "קונצנזוס" בכיתה לגבי פירושה ה"נכון" של התמונה).

**אחרי שמראים את התמונות, שואלים את התלמידים:
מה אפשר ללמוד מהתרגיל הזה לגבי החיים שלנו?**

התשובה היא שישנן דרכים שונות ורבות להסתכל על אותה מציאות נתונה. לכל אחד ישנה זווית אישית ושונה מהאחר בה הוא מסתכל על העולם.

ניתן לספר בקצרה, שאת המבחן פיתח פסיכולוג שוויצרי בשם רורשך. הוא הסתכל יום אחד על השמים, וראה עננים בצורות שונות. הוא הבחין כי אנשים שונים נוטים לראות צורות שונות בעננים. הוא הבין שעל ידי הצגת תמונות מופשטות ניתן ללמוד רבות על בני אדם: על הדרך בה הם חושבים, על עולם הדמיון שלהם ועוד.

אני והאחר

קוראים את הקטע הבא לתלמידים:

כאשר מישהו אחר משתהה הוא איטי/

כאשר אני משתהה אני יסודי.

כאשר מישהו מכין שיעורים הוא חנון/

כשאני מכין שיעורים אני משקיע.

כשדברי מישהו לא ברורים סימן שהוא לא הסביר טוב/

כאשר דברי לא ברורים סימן שלא הקשיבו לי.

לי יש חוש הומור/

מישהו אחר הוא סתם לא רציני.

כאשר חבר מאחר למפגש הוא לא אחראי ולא מתחשב/

כאשר אני מאחר למפגש היה לי משהו חשוב לעשות.

כשמישהו אחר לא עושה משהו הוא עצלן/

כשאני לא עושה משהו זה בגלל שהייתי עסוק.

כשמישהו אחר נוקט עמדה הוא עקשן/

כשאני נוקט עמדה אני עומד על שלי.

מפתחים דיון:

- האם הקטע שקראתי כעת מדבר אליכם? האם יש בו משהו נכון?
- חשבו על כעס או תלונה שיש לכם כלפי מישהו אחר על דבר מסוים שהוא עשה או אמר. עכשיו חשבו בכנות, האם אתם בעצמכם לא מתנהגים באותו האופן במקרים אחרים?

מעשה שאירע לי מהווה דוגמה יפה לדבר. זה היה בתור לכספומט לפני כמה שבועות: מישהי שעמדה לפני בתור היתה מאוד איטית, ולקח לה הרבה זמן להוציא את הכסף. בשלב מסוים אמרתי לעצמי שאולי אעזור לה וארזז אותה, ואז חשבתי כמה אני לא אוהב שמישהו אחר דוחק בי בדברים שאני איטי לגביהם, כמו עבודה עם דברים קטנים כחוט ומחט או אריזת מתנות.

שתי אופציות להרחבת הדין:

- אפשר לספר לכיתה על דברי המשנה: "כל נגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו" (נגעים, פרק ב' משנה ה'), ולפתח איתם את הנושא.
- אפשר להעמיק ולדבר על הדרך בה אנו נוטים ליחס לפעולה אחת משמעויות שונות, ועל הנטייה שלנו לבחור בדרך-כלל את ההסתכלות החיובית כאשר מדובר על עצמנו ואת השלילית יותר כאשר מדובר על אחרים. דוגמאות מהקטע שהבאנו: את ההשתהות אנו יכולים לתרגם כאיטיות, אך גם כיסודיות. בדיחה ניתנת להתכרש כחוש הומור, אך גם כחוסר רצינות.

חלק ב: כיצד דנים משפט צדק

מספרים לתלמידים את המקרים הבאים, ושואלים אותם מי לדעתם צודק בכל מקרה, ומה צריכים לעשות לצד שלא צודק:

- דני איחר לבית-הספר, המורה מחליטה להשעות אותו לשלושה ימים.
- מישהו עקף אותי בתור בסופרמרקט.
- דנה לא נתנה לרוני להעתיק במבחן הקובע של השנה במתמטיקה.
- המורה מעכבת את התלמידים עשר דקות אחרי הצלול.
- אמא לא רוצה להביא לי כסף למסיבה הכי שווה של השנה.

מספרים לתלמידים שעכשיו אנחנו רוצים להקים בית משפט רציני, ולא רק לשפוט בצורה מהירה. לכן נקבע יחד מספר כללים לגבי בית המשפט אותו נקים (יש לרשום את תשובות התלמידים על הלוח). נקודות אליהן כדאי להתייחס:

- **בכדי להקים בית דין צודק, מה צריכים לדרוש מהשופטים? אילו תכונות נדרוש מהם?** תכונות השופטים לדוגמא: אנשים ישרים, לא משוחדים, שלא יפעלו רק על פי הרגש אך מצד שני יהיו טובי לב, שישקפו את כל גווני האוכלוסיה (אם ניקח את הכיתה כמשל, נדרוש כי יהיו נציגים משני המינים, תלמידים וגם מורים וכדומה).

- **איך השופטים צריכים להתייחס לכל מקרה?**

לבדוק לעומק את העובדות, לדעת את כל העובדות, להקשיב לשני הצדדים.

- **האם יש להתחשב ברקע של הנאשם?**

האם נדון את אותו הדין לגבי מי שעבר את העבירה בפעם הראשונה ולגבי מי שכבר רגיל בה?

- **הליך הדין בבית המשפט:**

האם חשוב לשמוע את שני הצדדים או אפשר להסתפק בשמיעת צד אחד בלבד? קבעו את סדר השמיעה של כל הצדדים: האם מתחילים בטיעוני הסנגור או הקטגור? מי אומר את המילה האחרונה מבין הצדדים?

בקשו מהתלמידים כללים נוספים שיעזרו ליצור בית משפט צודק, ככל העולה על רוחם.

קעת חזרו לחמשת המקרים, ובדקו אותם לפי אמות המידה שכתובות על הלוח. האם "גזר הדין" השתנה? חשוב להראות לחניכים שקשה מאוד לשפוט את המקרים האלו, מכיוון שחסרות לנו עובדות. מדוע המורה שחררה עשר דקות

אחרי סוף השיעור? (יכול להיות שהתלמידים הפריעו...) מדוע דנה לא נתנה לרוני להעתיק? האם התלמיד שאיחר נהג לעשות כך באופן קבוע? האם הוא הוזהר קודם לכן?

לסיכום: לא ניתן לקיים משפט צדק מבלי להיכנס אל תוך העובדות, ומבלי להכיר לעומק את אישיותו של הנאשם.

אופציות נוספות להפעלה:

- מחלקים את הכיתה לשתי קבוצות או לזוגות, כך שהתלמידים יכינו את הטענות שני כל הצדדים.
- אפשר להתחיל את הדיון בין הצדדים, כאשר במהלך הדיון המדריך מוסיף מדי פעם הערה שמשנה את התמונה. לדוגמא: זהו האיחור הראשון של דני השנה, או לחלופין זו הפעם העשירית שדני מאחר. רק לפני שבוע קבלתי מהורי מתנה מאוד יקרה שרציתי מאוד. התלמידים הפריעו מאוד בשיעור, ולכן המורה מעכבת אותם.

חלק ג: דנים לכף זכות

בחלק זה נעסוק בשיטת היהדות הדוגלת בחובת האדם לדון לכף זכות וביתרונות שיטה זו. הדיון יעשה תוך לימוד משותף של מקורות שונים ועריכת דיון עליהם. לבסוף נתנסה ביכולת לדון לכף זכות את עצמנו וסביבתנו. תחילה נפגוש את המקור הראשוני שבו מוזכרת (אם כי לא בפירוט) המצווה לדון לכף זכות.

החייב לדון לכף זכות

מקור 1:

"בצדק תשפוט עמיתך" ויקרא י"ט

פירוש רש"י: הוי דן את חברך לכף זכות.

שאלות לדיון:

- לפי מה שלמדנו היום, איך לדעתכם נפרש את המקור?
- כיצד נתייחס למילה צדק? (אולי לדון לכף זכות זה דבר צודק יותר, ולא סתם עצה נחמדה?)
- האם לדעתכם פירוש רש"י אכן מבאר את כוונת הפסוק כפשוטה?
- מדוע רש"י חושב שכוונת הפסוק "בצדק" מתייחסת דווקא לכף זכות? האם לא יותר מתאים להגיד "באובייקטיביות"?
- מה הכוונה במילה 'כף'? (לדבר על מאזניים ועל המאזניים שיש לנו במחשבתנו).
- כיצד לדעתכם אפשר לדון לכף זכות?

מדוע כדאי לי לדון לכף זכות?

מעלים עם התלמידים את השאלה: מדוע כדאי לדון לכף זכות?

להלן מובאות כמה תשובות העוסקות בשאלה מזוויות שונות. רצוי להקדים וללמוד עם התלמידים את הספור/מקור, ושהמסקנה תבוא מהם ומתוך הלמוד.

כדאי לי לשפוט לכף זכות כי...

- אני רוצה להימנע מהבושה ואי הנעימות שאני חש כאשר אני מגלה שטעיתי בשיפוט: המדריך יכול להביא סיטואציה בה הוא דן מישהו לכף חובה, ולאחר מכן הוא הצטער על זה. כמובן שאפשר לבקש גם מהתלמידים לספר דוגמא מחייהם. סיפורים לדוגמא מופיעים בנספח ב (סיפורים א-ב).
- החיים נעשים נעימים יותר!
סיפור להמחשה בנספח ב (סיפור ג)
- הייתי רוצה שאחרים ידונו אותי לכף זכות.
הדן את חברו לכף זכות, דנין אותו לזכות (שבת דף קכו, עמוד ב)
- כאשר אני דן אחרים לכף זכות, אני למעשה מתאמן בלדון את עצמי לכף זכות.

משחק

מחלקים לכל תלמיד פתק, ועליו התלמיד רושם טקסט חיובי על חברו. התלמיד מקפל את הפתק, ומשאיר אותו אצלו. נעמדים במעגל, ובכל פעם שהמדריך מוחא כף אחת כל הפתקים עוברים ימינה, וכשמוחא כף פעמיים, כל הפתקים עוברים שמאלה. המטרה היא שבסוף המשחק הפתקים יחזרו לכותביהם (בלי שהתלמידים ישימו לב לכך). כל תלמיד יפתח את הפתק שחזר אליו, ויקרא את שכתב על חברו. משחק זה בא להמחיש שהדרך בה אנו שופטים את הזולת משפיעה על הדרך בה אנו שופטים את עצמנו.

מקור 2:

דע, כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות. ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע. ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות... וכן צריך האדם למצוא גם בעצמו, כי זה ידוע שצריך האדם לזהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאוד מאוד. ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב... אף על פי כן אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב... כי צריך האדם לחפש ולבקש למצוא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה כנ"ל. ועל ידי זה שמחפש ומוצא בעצמו עדיין מעט טוב, על ידי זה הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות.

רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה רפ"ב

שאלות לדיון:

- האם לדעתכם ר' נחמן צודק כשהוא כותב שצריכים לדון את כל האדם לכף זכות? אפילו רשע גמור?
- מדוע אני צריך לדון את עצמי לכף זכות לפי ר' נחמן? מה הבעייתיות בכך שאדון את עצמי לכף חובה, הרי לפעמים אני באמת לא בסדר? הרי ידוע שאני אמור לעשות מדי פעם חשבון נפש?

- אילו דברים נוספים למדנו מהמקור הזה שלא ידענו מהמקורות הקודמים? (לדון את עצמי לכך זכות, לעבוד על חיפוש של "מעט טוב" ולא לחפש טוב מושלם, החשיבות של להיות בשמחה).
- איך על ידי זה שאנחנו מוצאים מעט טוב אנחנו מצליחים כל כך להשתנות?

הערה חשובה: יכול להיות שהתלמידים ישאלו, מה קורה אם יש אדם שהוא באמת רשע, האם גם אז צריכים לדון לכך זכות? השאלה, כמו רוב השאלות, יותר חזקה מהתשובות שאפשר להציע. ניתן להשיב מספר תשובות:

קודם כל, יכול להיות מישהו שהוא "רשע גמור" בעיני (בגלל שנפגעת ממונו למשל), אך עדיין יש לי מקום לדון אותו לכך זכות, כי כלפי בני-אדם אחרים בסביבתי הוא אינו רשע כלל (לדוגמה, תלמיד מוכרע שבעיני מורה אחד הוא רשע גמור, אולם בעיני הוריו כמובן שהוא אינו כזה).

החשוב הוא לעשות הפרדה בין המניע למעשה שאותו צריכים לדון ובין ה"עונש" על מעשה זה, שהוא פונקציה חברתית-חוקתית. לדוגמה: תלמיד שלא הגיע לבית הספר בזמן יכול בצדק ל"הענש" על ידי המורה, אך יש להבין שפעמים רבות האיחור לא נובע מהתנהגות לא טובה של התלמיד. יכולות להיות סיבות שונות להתנהגותו שיעזרו לנו לדון אותו לכך זכות.

ניתן גם ללכת בדרכו של ר' נחמן עצמו, ולהפנות את השאלה כלפי עצמך: אם אתה היית בעיני עצמך רשע גמור, בדיכאון מוחלט וללא יכולת להבחין בתוך עצמך בשום נקודת אור, האם לא היית שמח שיבוא אדם אחר ויגלה בך בכל זאת נקודה טובה, אפילו אם היא תהיה ממש קטנה? ועתה, אם אתה רואה אדם שנחשב כרשע גמור, מדוע שלא תנסה למצוא בו בכל זאת נקודה טובה? גם אם לא תוציא אותו צדיק גמור בדין, אולי תצליח בכל זאת למצוא בו משהו טוב, נקודה שבה הוא לא רשע? מדוע שלא תיתן לאחר את מה שאתה כל-כך מאחל לעצמך?

כמו כן, חשוב לדעת כי להלכה (דעת הרמב"ם) נקבע שדנים לכך זכות רק מי שמעשיו לא מוכרים לדין (בינוני). אך אם האדם מוחזק כרשע, אין צורך לדונו לכך זכות. ובכל מקרה צריך עיון רב בשאלה זו, וראה הרחבת מקורות בנספח להעשרה שבסוף הפעילות.

אופציה להעמקה:

אפשר לדבר על איך מעט אור מצליח להאיר את החושך ועל איך איכותו של הטוב חזקה יותר מכמותו של הפך הטוב.

חלק ד: דנים לכך זכות - סדנה

מבקשים מהתלמידים לחשוב ולרשום על דף דוגמאות בהן הם דנים את עצמם לכך חובה (כדוגמת: שחקן כדורגל גרוע, תלמיד לא טוב, בן לא מתחשב בהוריו וכדו'). לאחר מכן, המשימה שלהם היא לנסות ולדון את עצמם לכך זכות. הם יכולים למחוק את המשפט הקודם, ובמקומו לנסח משפט אחר המבטא את הגישה החיובית.

במידה ונותר זמן, אפשר לפני סיום השיעור לבחור בין האופציות:

אופציה ב: להציג בפני התלמידים מקרים נוספים, ולעשות תחרות בין שתי קבוצות מי מהקבוצות מצליחה למצוא כמה שיותר "נקודות טובות" יצירתיות לכל מקרה (גם על המקרים הקודמים). מקרים שניתן להשתמש בהם:

ההורים שלי הם היחידים שלא מרשים לי לחזור הביתה אחרי השעה 12.	השופט שרק לפנדל, אבל לפי הטלוויזיה רואים בבירור שהוא לא היה אמור לשרוק.
קיבלתי ציון יותר נמוך ממה שחשבתי שהגיע לי.	המורה לא אמר לי שלום ברחוב.

אופציה א: משחק פנטומימה על מה ולמה.

המדריך יבחר בכל פעם ילד, וילחש באוזנו או ירשום לו בפתק, מצב אותו עליו להמחיש בפנטומימה. שאר הילדים צריכים להעלות השערות במה מדובר ומה הסיבה למצב. המצבים הם אמביולנטיים - ניתן לפרש את אותו המעשה כחיובי או שלילי וכך גם לגבי המניעים. המטרה היא להראות כיצד אנו מפרשים לפעמים דברים שאנו רואים באופן שלילי כאשר עשוי להיות הסבר שיאיר את כל העניין באור אחר, חיובי יותר.

דוגמאות למצבים:

- אדם מסתכל לצדדים וכאשר הוא בטוח שאף אחד לא רואה אותו הוא מוציא מכיסו משהו, מניח אותו, והולך משם במהירות. (כף זכות- מתן בסתר)
- אדם כותב משהו, מסתכל על דף אחר שנמצא לצידו במרחק ממנו, ושוב כותב בדפו שלו. (כף זכות- מעתיק מתכון, עונה על מכתב, וכדו')
- אדם מרים ידו גבוה ובחוזקה מורידה מטה (כף זכות- חוטב עצים)
- אדם מצחקק ונראה שהוא זומם משהו (כף זכות- מתכנן מסיבת הפתעה לחברו)
- אדם מנפנף בידו ימינה ושמאלה מול משהו ובפניו הבעה של חוסר שביעות רצון (כף זכות- מפזר עשן)

המדריך יסכם ויאמר: השאפיפה לצדק עלולה לגרום לנו להיות שיפוטניים וביקורתיים כלפי אחרים ולפעמים אף להאשימם בדבר שלא עשו. ולכן, היהדות מלמדת אותנו שחשוב לדעת לדון אחרים לכף זכות. כלומר, עד שלא הוכח אחרת, לראות את מניעיהם ואת מעשיהם באור חיובי.

חלק ד: סיכום

מבקשים מהתלמידים לתאר את מה שלמדנו היום בשיעור (רורשך, זווית אישית, בית משפט, מקורות). שואלים האם יש עוד שאלות ומסכמים במילים שלכם את השיעור.

בשיעור עסקנו במספר נקודות עיקריות:

- לכל אחד מאיתנו יש זווית אישית להסתכלות על המציאות. אותה מציאות מתפרשת לכל אחד בצורה אחרת.
- נטייתנו הטבעית היא לדון אנשים לכף חובה (מה שנקרא "להיות שיפוטני"). הדבר קשור גם לתבניות חשיבה מקובעות שלנו, המנסות לשכנע אותנו שהדרך שלנו לראות את המציאות היא הדרך הנכונה. העצה של "לדון לכף זכות" מאמנת אותנו להתבונן בצורה שונה על המציאות. דרך שהתורה אומרת שהיא לא רק עדיפה מבחינה מוסרית (יותר טוב לחשוב חיובי כי כך נהיה אנשים טובים יותר), אלא גם צודקת יותר (בצדק תשפוט עמיתך). חשוב להדגיש לחניכים את החשיבות של התרגול היומיומי של "לדון לכף זכות", הן על עצמנו והן על הזולת, ושהתוצאות הטובות של דרך זו יבואו במהרה.

רשימת ציוד:

- ציורים למבחן רורשך
- דף מקורות לפי מספר התלמידים

נספח א: ציורים למבחן רורשך / פעילות בצדק תשפוט עמיתך

(לפני השיעור תקבלי את הציורים מוגדלים ומנוילים)

נספח ב: ספורים / פעילות בצדק תשפוט עמיתך

• סיפור א:

לפני שנתיים בחנוכה, יצאתי לטיול במדבר עם חבר. צעדנו יומיים תמימים בכדי להגיע למעיין מסוים. לאחר הליכה מפרכת ראינו מרחוק את המעיין, אבל ראינו שם גם משהו שהכעיס אותנו מאוד - ג'יפ חונה ליד המעיין! ידענו שאסור להיכנס עם ג'יפ לאזור המעיין, וגם ראינו מחסומים (בולדרים) של החברה להגנת הטבע. אך לאדם שנכנס עם הג'יפ למעיין לא היה איכפת. זה ממש הכעיס אותנו! שפטנו אותו בליבנו ובפינו, ו"ברכנו" אותו בהרבה ברכות. כשהגענו למעיין ראינו זוג בני חמישים בערך, והגבר יושב ליד המעיין... על כיסא גלגלים (אין צורך להסביר את הבושה שחשנו).

• סיפור ב:

לעשה שהיה באשה אחת שהוצרכה לטוס לחו"ל. בהגיעה לשדה התעופה סידרה את כל ענייניה, ונוכחה לראות כי זמן רב עומד לרשותה עד למועד הטיסה. רעבונה היה גדול, והיא פנתה לחנות כדי לקנות דבר מאכל. קנתה לה חבילת ביסקוויטים והניחה בתיקה, ופנתה לעבר פינת ההמתנה כדי לסעוד את ליבה. לאחר שהניחה את תיקה על גבי השולחן ופנתה לרגע קט לשטוף את ידיה, היא חזרה והתיישבה על הספסל ופתחה את חבילת הביסקוויטים שהייתה מונחת על השולחן והחלה באכילתה. להפתעתה הרבה ניגש אדם שישב קודם לכן על הספסל והחל לקחת גם הוא מחבילתה ללא בקשת רשות. היא לא הגיבה על חוצפתו, ולקחה ביסקוויט שני. האורח הבלתי צפוי שממולה לקח בטבעיות ביסקוויט שני והמשיך לאכול. מבוכתה התחלפה בכעס על חוצפתו הרבה. היא הייתה כבר מוותרת על כל החבילה, אך בולמוס הרעב שאחז בה היה חזק מכדי לוותר על כל החבילה. כאשר לקחה את הביסקוויט השלישי לקח גם הוא ביסקוויט נוסף ואכל להנאתו. רגשותיה הגיעו כמעט לשיא כאשר ראתה כיצד הוא לוקח את הביסקוויט האחרון שנשאר בחפיסתה, חוצה אותו לשניים, כאשר את מחציתו הראשונה אוכל הוא בעצמו ואת המחצית השנייה הוא משאיר לה. הכנסת האורחים שנכפתה עליה מילאה את ליבה רגשות עזים כנגד האורח החצוף והבלתי מנומס, ובנימת עצבנות קמה ממקומה ופנתה לעבר המטוס. כאשר נכנסה לתחנת הביקורת פתחה את תיקה כדי לשלוף את הדרכון. סערת

רגשותיה הגיעה לשיאה כאשר נתקלה ידה בחבילת הביסקוויטים שקנתה בחנות שדה התעופה. אז היא הבינה שהאורח הבלתי רצוי היה בעצם היא, כאשר אכלה מחבילת הביסקוויטים של האורח שישב למולה.

• סיפור ג:

לרועים חיים טובים כאן, כדאי לאמץ את השיטה הזו של לדון כל אדם לכף זכות. תל אביב, עיר דחוסה בהרבה אנשים. כשממתינים בצהרים לאוטובוס שיגיע, ולכעמים הוא מאחר בעשרים דקות, זה מרתיע את העצבים. בפרט שאתה עם סלים מחכה בשמש... לחץ, מתי יגיעו הביתה? ואז כולם מתחילים להסביר מה קרה: הנהגים האלה לא מתחשבים, לא אכפת להם, בטח הם יושבים ושותים קפה עם עוגה בתחנה הסופית, לא בוער להם כלום, העיקר לגמור את היום וללכת הביתה. אחרים אומרים בווה וחרפה! חייבים לעשות תחבורה חלופית באופן מידי. ועוד כהנה וכהנה, טענות ומענות.

אבל היה שם אחד ששמע את כולם והוא מהייך ויושב רגוע. שמשון קוראים לו. הוא יושב בתחנה ומחייך. למה אתם כועסים? אני אומר לכם שהנהגים של דן' מקסימים, מסיעים את עם ישראל ממקום למקום. עומדים בפקקים שעות, לחץ, חום, סכנת פגועים. אנשים עולים נותנים להם כסף ומבקשים עודף. יש כאלה גם לא נותנים כסף וגם מבקשים עודף. יש כאלה עם כרטיסיה שכולה נקובה, עוד חור אחד הם מבקשים. יש כאלה שפונים לנהגים בשפות שהם לא מבינים. והם סובלים את הכל ומסיעים. יש כאלה הדופקים על הדלת באמצע הנסיעה, כתח! כתח! יש אחד שרוצה לרדת עכשיו, הוא נזכר שהוא פספס תחנה. הוא לא יודע כבר להיכן להסתכל, לפעמים נותן עודף סתם. צדיקים! הוא אומר, והלא נאמר במפורש הוזהר דן את כל האדם לכף זכות. כל האדם, כולל נהגי דן. שמשון הזה יחיה לאורך ימים ושנים. לא סוכר, לא לחץ דם, לא שבץ. לוקח את החיים בכיף, רואה את כולם באווירה אופטימית, נפלא!

בצדק תשפוט עמיתך עושה את החיים לטובים. גם לך וגם לאחרים. כדאי לאמץ זאת!

נספח העשרה / פעילות בצדק תשפוט עמיתך

• המקור במשנה (מסכת אבות, פרק א' משנה ו'):

יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות.

• פירוש ר"ע מברטנורה (ההדגשות אינם במקור):

והוי דן את כל האדם לכף זכות כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן, כגון: אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע, עשה מעשה שאפשר לדונו לזכות, ואפשר לדונו לחובה. מידת חסידות הוא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהחזק ברשע, מתב לדונו לחובה, שלא אמרו אלא: "החושד בכשרים לוקה בגופו" (שבת צ"ז ע"א), מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה.

• פירוש הרמב"ם על המשנה:

והוּ דן את כל האדם לכף זכות ענינו, כשיהיה אדם שלא תדע בו אם צדיק הוא אם רשע. ותראהו שיעשה מעשה, או יאמר דבר, שאם תפרשהו על דרך אחת יהיה רע, קח אותו על הטוב, ועל תחשוב בו רע. אבל אם יהיה האדם נודע שהוא צדיק מפורסם ובפעולות הטובות, ונראה לו פועל שכל עניניו מורים שהוא פועל רע, ואין אדם יכול להכריעו לטוב, אלא בדוחק גדול, ואפשר רחוק הוא, ראוי שתקח אותו שהוא טוב, אחר שיש שום צד אפשרות להיותו טוב, ואין מותר לך לחשדו, ועל זה אמרו: "כל הלוקה בכשרים לוקה בגופו" (שבת צ"ז ע"א). וכן כשיהיה רשע, ויתפרסמו מעשיו, ואחר כך ראינוהו שיעשה מעשה שכל ראיותיו מורות שהוא טוב, ויש בו צד אפשרות רחוק לרע, ראוי להישמר ממנו, ושלל תאמן בו שהוא טוב, אחר שיש בו אפשרות לרע, ועל זה נאמר: "כי יחנן קולו, על תאמן בו..." (משלי כו, כה). וכשיהיה בלתי ידוע והמעשה בלתי מכריע לאחד משני הקצוות, צריך בדרך החסידות שתדין לכף זכות, איזה קצה שיהיה משני הקצוות.

• בביאור הרב קהתי על המשניות מובא בשם ה"שפת אמת":

יש מדייקים: והוּ דו את כל האדם לכף זכות את האדם כולו, בכללותו, שאף שבדבר מסוים אינו מתנהג כשורה, ייתכן שיש בו סגולות אחרות ומידות טובות המכריעות את הרע שאתה רואה בו (שפת אמת).

• מסכת אבות, פרק ב משנה ד':

ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו